Сашо Георгиевски,
Илина Ценевска

ОСНОВИ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

КУЛТУРА
2024

Сашо Георгиевски,
Илина Ценевска

ОСНОВИ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

За издавачот
Ана Костовска, директор

Уредник
Гордана Војнеска

Copyright© Сашо Георгиевски, Илина Ценевска 2024 година

Лектор
Мартина Жужеловска

Компјутерска обработка и
ликовно уредување
„Култура“ АД Скопје

© Copyrights за македонското издание ги има „Култура“ АД – Скопје

Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение на издавачот.

Сашо Георгиевски,
Илина Ценевска

ОСНОВИ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

КУЛТУРА
2024

ПРЕДГОВОР

Република Северна Македонија веќе подолго време се подготвува за членство во Европската Унија. На нашата држава ѝ беше доделен статус кандидат за членство во 2005 година, додека во 2020 година таа го започна преговарачкиот процес за пристапување кон Европската Унија. Последното, само по себе, несомнено наложува потреба од континуирано квалитетно образование на значителен број домашен кадар што ќе биде обучен за толкување и практикување на правото на Европската Унија.

Издавањето на учебникот „Основи на правото на Европската Унија“ е мотивирано токму од желбата да се придонесе кон унапредување на образованието во доменот на изучување на правото на Европската Унија, особено на младите луѓе, студенти на правните факултети на универзитетите во Република Северна Македонија. Првенствено, учебникот е наменет за студентите од прв и втор циклус правни студии, за изучување на предметите поврзани со правото на Унијата, но, се разбира, тој може да послужи и во контекст на други насоки на студии на кои се изучуваат аспекти од оваа правна дисциплина. Се разбира, овој учебник би можело да му користи и на секој оној што има потреба од основни познавања од правото на Унијата, вклучително и на вработените во правосудството и државната и јавната администрација во Република Северна Македонија.

Во учебникот „Основи на правото на Европската Унија“ се опфатени основите, односно фундаменталните аспекти неопходни за разбирање и идно практикување на правото на Унијата. Овој учебник не се занимава специфично со материјалните (супстантивни) аспекти на правото на Унијата или неговите посебни делови, како што се правото на Внатрешниот пазар, Подрачјето на слобода, безбедност и правда или Заедничката надворешна и безбедносна политика, освен во мера во која последните не се опфатени во контекст на расправата околу концептите и принципите врз кои се темели функционирањето на правниот систем на ЕУ. Во учебникот најпрво е изложен контекстот во кој се гради и функционира правото на Европската Унија, по што е даден преглед на институционалниот сис-

тем на Унијата, особено со оглед на овластувањата на институциите на ЕУ и нивната улога во процесот на создавање на правото на Унијата. Приказот на законодавниот процес и функционирањето на правниот систем на Унијата е заокружен со преглед на изворите на правото на ЕУ, законодавните овластувања на Унијата и составните компоненти на законодавниот процес во ЕУ. Посебно внимание е посветено на „општите принципи на правото" како специфичен извор на правото на ЕУ создаван од страна на судовите на Европската Унија (Европскиот суд на правдата и Генералниот суд), вклучително и во однос на темелните права уживани од поединците како граѓани на Унијата. Понатаму, обработени се клучните принципи на правото на Унијата преку кои се обезбедува неговото ефикасно спроведување во националните правни системи – принципите на директно дејство (ефект) и супрематија на правото на Унијата во внатрешните поредоци на државите членки. Потоа, детално се презентирани постапките пред судовите на Европската Унија што се однесуваат на судската контрола врз легалноста на актите на институциите на ЕУ и врз спроведувањето на правото на ЕУ во поопшта смисла. Во последниот дел од учебникот е даден осврт на политиката на проширување на ЕУ и, во тој контекст, односите помеѓу Унијата и Република Северна Македонија како држава кандидат за членство.

Во овој учебник, правото на Европската Унија е обработено според најновиот режим на основачките договори на Унијата, воспоставен заклучно со измените воведени со Лисабонскиот (Реформски) договор од 2007 година, кој стапи на сила на 1 декември 2009. Секако, во одредени делови од текстот, онаму каде што тоа е релевантно, се прави споредба и навраќање во однос на состојбите околу правото на Унијата во историски контекст.

На крајот, авторите изразуваат благодарност до демонстраторката м-р Ана Угрова за помошта при уредувањето одредени делови од овој учебник, како и до своите соработници од изминатите години во рамки на наставата по предметот Вовед во право на ЕУ изведувана на Правниот факултет „Јустинијан Први" во Скопје, за нивниот придонес во подготовката на претходните изданија на учебникот.

Од авторите

Сашо Георгиевски
Илина Ценевска
Скопје, јануари 2024 година

СОДРЖИНА

ПРВА ГЛАВА 17

КОНТЕКСТ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА: ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА 17

1. ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ 18

2. АКТУЕЛНИТЕ И (ИЗ)МИНАТАТИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИСКИОТ ПРОЦЕС 21

3. ПОЧЕТНИТЕ ФОРМИ НА ЕВРОПСКАТА ИНТЕГРАЦИЈА: ФОРМИРАЊЕ И РАЗВОЈ НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ 23

3.1. Поим, мотиви и причини за европската интеграција 23

3.2. Шумановата декларација и создавањето на Европската заедница за јаглен и челик (1951) 26

3.3. Плановите за формирање Европска одбранбена заедница и Европска политичка заедница 28

3.4.Создавањето на Европската економска заедница и Европската заедница за атомска енергија – Евроатом (1957) 28

3.5. 1960-тите и Луксембуршкиот компромис 29

3.6. 1970-тите и 1980-тите – зајакнување на политичката соработка и првата реформа на договорите на заедниците 30

4. СОЗДАВАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА: ОД ЕВРОПСКИ ЗАЕДНИЦИ ДО ЕВРОПСКА УНИЈА 31

5. ДОГОВОРИ ЗА ОСНОВАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА 36

5.1. Заеднички институции 40

6. ДОБЛИЖУВАЊЕ КОН ИДЕЈАТА ЗА ФЕДЕРАЛИЗАЦИЈА НА УНИЈАТА: РЕФОРМСКИОТ ЛИСАБОНСКИ ДОГОВОР И НЕУСПЕШНИОТ УСТАВЕН ДОГОВОР 42

6.1. Договорот за воспоставување Устав на Европа (Уставен договор) (2004) 42

6.2. Лисабонскиот (реформски) договор (2007) и области во кои тој ја реформираше Унијата 44

2.1. Тужби поднесувани од „привилегирани“ тужители 356

2.2. Тужби поднесувани од „непривилегирани“ тужители – физички и правни лица 363

2.2.1. „Поединечна засегнатост“ на тужителот со актот 366

2.2.2. „Директна засегнатост“ на тужителот со актот 379

2.3. Основи и рок за поднесување на тужбата за оцена
на легалноста на актите на Унијата 381

**3. ПОСРЕДНО ОСПОРУВАЊЕ НА ЛЕГАЛНОСТА
НА ОПШТ АКТ НА УНИЈАТА (ЧЛЕН 277 НА ДОГОВОРОТ
ЗА ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА) 383**

**4. ПОСТАПКА ПО ТУЖБА ЗА НЕЧИНЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ
НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА (ЧЛЕН 265 НА ДОГОВОРОТ
ЗА ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА) 386**

**5. ВОНДОГОВОРНА ОДГОВОРНОСТ НА ИНСТИТУЦИИТЕ
НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА: ПОСТАПКА ПО ТУЖБА
ЗА НАДОМЕСТ НА ШТЕТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД УНИЈАТА 389**

5.1. Одговорност на Унијата за штета нанесена со акти за кои
не постоела дискреција при носењето на актот 391

5.2. Одговорност на Унијата за штета нанесена со легислативни
(дискрециски) акти 393

5.3. Обврска за надомест на штета 398

ДЕСЕТТА ГЛАВА 399

**ПОЛИТИКАТА НА ПРОШИРУВАЊЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И
ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ ЕВРОПСКАТА УНИЈА И
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 399**

**1. ОПШТО ЗА ПОЛИТИКАТА НА ПРОШИРУВАЊЕ
НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА 400**

2. КРУГОВИТЕ НА ПРОШИРУВАЊЕ НА УНИЈАТА 401

2.1. Проширување на Европската Унија со земјите од
Централна и Источна Европа 403

2.2. Проширување на Европската Унија со земјите од Југоисточна Европа 404

2.3. Агендата за Западен Балкан 405

3. ПРИДОБИВКИТЕ И ПОТЕНЦИЈАЛНИТЕ ЗАГУБИ/ГУБИТОЦИ ОД ЧЛЕНУВАЊЕТО ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА..409

3.1. Влијанието што процесот на проширување го изврши врз Унијата............................410

4. БРЕГЗИТ И МОЖНОСТА ЗА ИСТАПУВАЊЕ ОД ЧЛЕНСТВО ВО УНИЈАТА (ЧЛЕН 50 НА ДОГОВОРОТ ЗА ЕВРОПСКА УНИЈА)..................411

5. ПРОЦЕСОТ НА ПРИСТАПУВАЊЕ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА 415

5.1. Критериуми за членство..418

5.2. Од поднесување барање за членство до отворање пристапни преговори.................. 419

5.3. Тек на пристапните преговори 421

5.4. Затворање на пристапните преговори и носење одлука за прием во членство 425

5.5. Реформираната Методологија за процесот на пристапување од 2020 година..........425

5.6. Инструмент за претпристапна помош – IPA..429

6. ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ ЕВРОПСКАТА УНИЈА И РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 431

6.1. Краток хронолошки преглед на односите помеѓу Европската Унија и Република Северна Македонија.. 431

6.2. Спогодбата за стабилизација и асоцијација помеѓу Европската Унија и Република Северна Македонија..433

6.3. Структура и цели на Спогодбата за стабилизација и асоцијација..............................434

КУЛТУРА АД – Скопје
ул. „Даме Груев“ бр. 3, 1000 Скопје
Комерција + 389 2 3111-332
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
e-mail: ipkultura@gmail.com
www.kultura.com.mk

Книжарница КУЛТУРА
ул. „Македонија“ бр. 33
Тел. + 389 2 3296 763
e-mail: knizarnica.kultura@gmail.com

Печат
„ГРАФОСТИЛ“
ул. Невеска бр. 2-1/11,
1000 Скопје

Тираж: 300 примероци

Година и место на издавање: Скопје, 2024

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје